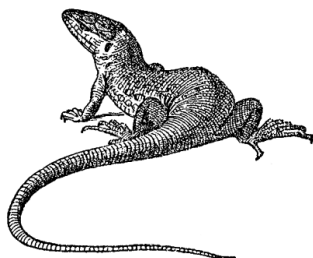

Kulcsszavak: *életpálya-kutatás, doktoráltak, mobilitás, külföldi tartózkodás, munkahelyváltás*

IRODALOM

- Angelusz Róbert – Bokodi E. – Falussy B. – Tardos R. (1999): Akadémiai fokozattal rendelkeznek. *Magyar Tudomány*, 4, 424–432.
- Auriol, Laudeline (2010): Careers of Doctorate Holders: Employment and Mobility Patterns. OECD, Paris DSTI/DOC (2010) 4 • <http://www.uis.unesco.org/ScienceTechnology/Documents/44893058.pdf>
- Auriol, Laudeline – Felix, B. – Fernandez-Polcuch, E. (2007): Mapping Careers and Mobility of Doctorate Holders: Draft Guidelines, Model Questionnaire and Indicators. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, 2007/06, OECD Publishing. • <http://dx.doi.org/10.1787/246356321186> <http://www.oecd.org/dataoecd/6/25/39811574.pdf>
- Enders, Jürgen – De Weert, Egbert (2004): Science, Training and Career: Changing Modes of Knowledge Production and Labour Markets. *Higher Education Policy* (17), 135–152.

- Fábri György (2010): Mire jó a doktori fokozat a munkaerő-piacon? In: Mosoniné Fried Judit – Tolnai Márton (szerk.): *Fiatal kutatók. Az életpálya kezdete*. Typotex, Budapest, 107–125.
- KSH (2010): *Kutatás és fejlesztés, 2009*. KSH, Budapest • <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/tudkut/tudkuto9.pdf>
- Mosoniné Fried Judit – Tolnai Márton (szerk.) (2010): *Fiatal kutatók. Az életpálya kezdete*. Typotex, Bp.
- Viszt Erzsébet (szerk.) (2001): *Az emberi erőforrások és a mobilitás megnövekedett szerepe az innovációs rendszerben*. Oktatási Minisztérium, Budapest
- URL1: *A doktori fokozattal rendelkezők életpályája*. • <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/stattukor/doktelepalya.pdf>
- URL2: OECD/UNESCO Institute for Statistics/Eurostat CDH Project • http://www.oecd.org/document/63/0,3746,en_2649_34451_39945471_1_1_1_1,00.html

TERMINOLÓGUSOK KÉPZÉSE A TERMINOLÓGIA MESTERKÉPZÉS ELINDULÁSA

Fóris Ágota

PhD, habil. egyetemi docens,

Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék Terminológiai Kutatócsoport
foris.agota@kre.hu

Bevezetés

A felsőoktatás elmúlt évtizedekben megkezdődött modernizációs folyamata jó lehetőséget kínált a nyelvészet számára új képzések indítására, a nyelvészet felsőoktatásban elfoglalt helyének megerősítésére, a nyelvi infrastruktúra építésére és fejlesztésére felkészített fiatalok képzésére. A nyelvészet felsőoktatásban elfoglalt helyéről és a tervekről részletesen írtunk *A nyelvészet és a magyar felsőoktatás modernizációja* című tanulmányban (Klaudy – Fóris, 2005). A felsőoktatás modernizálása nyomán több új nyelvészeti mesterképzést létesítettek és indítottak a magyar egyetemeken, ezek közül az egyik legújabb a terminológia mesterképzés. Az új szak indulásáról, az első lépésekről ad hírt ez a tanulmány.

Társadalmunk működése az információ gyors felhasználására épül, ebben pedig alapvető a nyelv szerepe, úgy is, mint az új ismeretek feltárásának, és úgy is, mint az ismeretek kommunikációs hálózatba történő kódolásának és dekódolásának az eszköze. Az információcsere nagyszámú természetes nyelven valósul meg a társadalomban, ami számos elvi és technikai problémát vet fel. A nyelvi

sokféleség az emberi kultúra sokszínűségét gazdagítja, azonban a számos nyelven zajló kommunikációs folyamatban egymás megértése nehézségeket okozhat. A kommunikáció megkönnyítésével, hatékonyságának növelésével számos nyelvészeti ág (például fordítástudomány, lexikográfia, terminológia, nyelvtechnológia) foglalkozik. A nyelvi globalizációval párhuzamosan a nyelvi lokalizáció is megjelent, a lokalizáció folyamatában pedig a természetes nyelvek fontos szerepet játszanak. Jelentős információtechnológiai és számítógépes nyelvészeti munkák folynak, például a WWW fejlesztése, ontológiák és számos más olyan új dolog, melyekkel a számítógép-felhasználók rendszeresen találkoznak. Mindezek a munkálatok és kutatások szoros kapcsolatban állnak a nyelvészettel, különösen a terminológiai munkákkal és a számítógépes nyelvészet eredményeivel (például magyar WordNet, szemantikus web: Prószyky–Mihály, 2008; Tóth, 2010).

A kultúrák és nyelvek különböznek egymástól, ebből következően a különböző kultúrákhoz kötődő fogalmi rendszerek és a különböző nyelvekhez kötődő terminológiai rendszerek is eltérnek egymástól. A fogalmi

különbözőség tükröződik a terminológiai különbözőségben. Carl G. Hempel ezt a tényt így fogalmazza meg: „Ha egy adott tárgyalási univerzumot többféleképpen bontunk fel osztályokra, akkor ez voltaképpen azt jelenti, hogy különböző fogalmak segítségével tárjuk fel a vizsgált objektumok hasonlóságait és különbségeit. [...] Az osztályozás eredményeként kapott klasszifikációs vagy tipológiai rendszerek ennek megfelelően különböznek egymástól” (Hempel, 2005, 21.).

A kultúrák különbségeiről és azok nyelvi tükröződéséről nagyszámú publikáció jelent meg mind a filozófia, mind a nyelvészet, különösen a kognitív nyelvészet területén (például Bańczerowski, 2008). A tudományos fogalmi rendszerek, illetve a szakmai fogalomrendszerek különbözősége és ennek tükröződése az egyes nyelvekben szintén számos publikáció tárgya, kiemelten az episztemológia és a hermeneutika művelői foglalkoznak e kérdésekkel. A terminológia jelentős szerepet tölt be az elméleti kutatásban és az empirikus kutatásban egyaránt, a tudományos osztályozás és a tudományos elméletek alapja a terminológia pontos kidolgozottsága és leírása. Egy tudományág terminusainak összességét Hempel (2005) a tudományág *szótárának* nevezi, amit a terminológiai szakirodalomban elfogadott megnevezés szerint *terminológiának* hívnak: „*Terminology 3 – The vocabulary of a subject field*” (Bessé et al., 1997, 154.).

A terminológiai kérdések fontosságára Pierre Lévy (2007) az értelmiség felelőségéről szóló cikke is ráirányította a különböző tudományágak kutatóinak figyelmét. Az *Információs Társadalom* című folyóirat 2008/4. száma a teljes számot a vitacikknek szentelte. Lévy a kollektív intelligencia kihasználásának egyik akadályát a szimbolikus rendszerek sokféleségében és szétarabolttságában látja. A másik

akadály véleménye szerint az, hogy a számítógépes tervezés általános módszerek eszközével próbálja meg értelmezni a dokumentumok jelentését. Egyrészt az internetes keresők nem képesek a teljes hálón való keresésre, másrészt pedig karakterek láncolatára alapozzák a keresést, és nem fogalmakra. A logikai műveletek automatizálásán túl a legújabb feladat a jelentésjelölés eredeti rendszereinek kidolgozása.

A különböző népek érintkezését megkönnyítik azok az új eszközök és módszerek, amelyek a gyors tudományos és technológiai fejlődés eredményeként jelennek meg. Az információs rendszerek megváltozása és az, hogy tömeges felhasználásúvá váltak, valamint az emberi tevékenység automatizáltsága és elektronikus dokumentáltsága az emberi kommunikáció formáin is változtatott. Minél gyorsabban, minél több információ megtalálását kell biztosítani (Abonyi, 2006), ehhez pedig az egyre jobban felgyorsuló és kiszélesedő nemzetközi kommunikációs folyamatokban az egyik legfontosabb feladat a fogalmi-terminológiai hálózatok összehangolása, rendezése. Biztosítani kell a természetes nyelvek terminológiája közötti egyértelmű kapcsolatok megteremtését – egy nyelv nyelvváltozatain belül is, és több nyelv között is –, a nagy teljesítményű eszközökhöz és az új módszerek használatához szükséges ismeretekhez való hozzáférést. Mindehhez az újfajta követelményeket ismerő, abban eligazodni képes szakemberekre van szükség.

A *magyar nyelv és az Európai Unió* című tanulmányában Kiss Jenő a magyar nyelv helyzetével foglalkozik. Az általa írottak is alátámasztják a nyelv és társadalom összefüggésrendszerében a terminológiai fejlesztések fontosságát: „*csak gazdaságilag és kulturálisan sikeres közösségek nyelve sikeres*”, „*a társadalmi versenyképességnek része a nyelvi versenyképesség*”, és „*az értelmiségnek kulcsszerepe van [...] az új tudományág közvetítésében, tehát az anyanyelven történő információ-, illetőleg tudásáramoltatás társadalmi méretű biztosításában is*” (Kiss, 2005, 13.), valamint „ha tudatosodik az, milyen fontosak általában is a nyelvek teljesítő- és versenyképessége szempontjából a szaknyelvek, akkor az anyanyelvi terminológiafejlesztés igénye mint kielégítendő **társadalmi szükséglet** jelentkezhet értelmiségi szakmai körökben” (Kiss, 2005, 21.).

A globalizáció internacionális folyamatai mellett fontos szerepe van a lokalizációnak. A soknyelvű piacon az a termék értékesíthető optimális feltételek mellett, amelyik a soknyelvű felhasználói piac igényeihez igazodik. A multinacionális vállalatok már a termék fejlesztésével párhuzamosan végzik a nyelvi infrastruktúra kialakítását (termékfeliratozás, műszerkönyv elkészítése, szervizszolgálat előkészítése, marketing stb.) a megcélzott piac valamennyi nyelvén, mivel felismerték, hogy a termék értékének jelentős részét képezi a harmonizált terminológiai háttér (Demeczky, 2008).

A gyors tudományos-technológiai fejlődés és a társadalmi átalakulások új helyzetet idéztek elő a terminológiai munkákban. Új vonás például, hogy míg korábban az egyes tárgykörök fogalmi és terminológiai rendszerre jól elkülöníthető volt egymástól, addig ma – a szakterületek egymásba épülése miatt – a különböző tárgykörökben használt terminusoknak jelentős a közösen használt része. Ebben a helyzetben a terminológiai rendezés kollektív munkafolyamatban, nem egyetlen szakterületen belül történik, hanem a kialakult interdiszciplináris terminológiai műhelyekben. Hasonlóan, a terminológiai adatbázisok több tárgykör igényeinek kell hogy megfeleljenek. Mindezek az okok vezettek

oda, hogy először a szabványosításhoz, majd a fordításhoz kapcsolódva, ma pedig már önálló diszciplínaként kialakult a terminológus szakterület, amely beépült a szakmai együttműködés interdiszciplináris nemzetközi hálózatába.

A terminológia gyakorlatának megváltozása, az elméleti kutatások növekvő száma és háttere szükségessé tette e diszciplína oktatási struktúrájának kialakítását. Több országban a XX. század utolsó évtizedében kezdődött az egyetemi szintű terminológus szakképzés (BA és MA képzési szinteken, és PhD-képzésben is). A terminológus szakképzés rendszere ahhoz szükséges, hogy a terminológiai munkákhoz és a kutatáshoz a szakemberszükségletet biztosítsa.

A szakalapítás és -indítás előzményei

Magyarországon az egyetemi szintű terminológusképzést biztosító *Terminológia mester-szak* létesítését és indítását megalapozó munkálatok több évvel ezelőtt kezdődtek meg. Az egyetemi szintű terminológusképzés alapgonddolata a magyar terminológia helyzetének felmérésére, a fejlesztés feladatainak körvonalazására végzett kutatásokból származik. A kutatások eredményei határozottan kirajolták a képzés indításának szükségességét és az indítás lehetőségeit. A terminológiának a magyar egyetemi oktatásba való bevezetését már 2005-ben megjelent könyvemben a fejlesztés egyik fő feladatákként jelöltem meg (Fóris, 2005, 108–109). A tervezett feladatok megoldására kutatásokat kezdtünk, és ezzel párhuzamosan megkezdődött az oktatás részleteinek kialakítása. Az előzetes oktatási tapasztalatok, és a számos publikációban közzétett kutatási eredmények képezték az egyetemi szak alapításához és indításához szükséges alapok egyik részét, ugyanakkor felhasznál-

náltam a külföldi tapasztalatok releváns elemeit is (az oktatási előzményekről részletesen lásd Fóris, 2011). A *Magyar Terminológia* című folyóirat szintén e tervek részeként indult (lásd Fóris, 2009). A szak indításának célja, hogy olyan, korszerű elméleti és módszertani ismeretekkel rendelkező, a terminológia hazai és nemzetközi folyamatait és módszereit ismerő szakembereket képezzünk, akik jelentős szerepet vállalhatnak a magyar terminológiai problémák megoldásában.

A *Terminológia mesterszak* létesítésének engedélyezése után több éves előkészítés következett a szakindítás feltételeinek kialakítására. Ezek után kezdte meg tanulmányait Magyarországon elsőként a 2011/2012. tanév őszi szemeszterében az első terminológus évfolyam a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészkarán (www.kre.hu/nyelveszet).

A szak bemenete, a tananyag felépítése

A *Terminológia mesterszak* két éves mesterszintű egyetemi képzés, amely a bölcsészkaron folyik. A képzés nyelve magyar. A felvételhez B2 szintű nyelvvizsga szükséges, további nyelvvizsgákkal pluszpontot lehet szerezni. A felvételi pontszám az előző diploma jegyéből, a felvételi elbeszélgetésen kapott pontszámból és a szereshető pluszpontokból adódik össze (összesen 100 pont).

A képzés bemenete többirányú: egyrészt bölcsész BA- és MA-végzettségűek kérhetik felvételüket (magyar nyelv és idegen nyelv szakosok), másrészt más szakmai BA- (vagy MA-) végzettséggel rendelkezők (például mérnökök, közgazdászok, jogászok, orvosok). A szélesre nyitott bemeneti lehetőség a terminológus szakma interdiszciplináris jellegéből ered. A képzés során is jelentős előnyt jelenthetnek az évfolyamok vegyes összetétele, amelyben egyaránt megtalálhatók nyelvészeti és

más szakmai előképzettségű hallgatók. Másrészt a jövőbeli terminológusok szemléletében orientáló módon jelenhet meg a korábbi tanulmányok lenyomata. Ezzel a terminológia és a szaktudományok kapcsolatát lehet erősíteni. A különböző bemeneti lehetőség a hallgatók szempontjából is fontos, ugyanis a bolognai képzési rendszerben egyszerű úton garantálhatja a pályamódosítást.

A többirányú bemenet szükségessé tette a felzárkóztatás lehetőségének a biztosítását a tantervben. Az első félév tantárgyfelosztásába időben két párhuzamos sávot iktattunk be: a.) akik bölcsészdiplomával kerülnek be, azok matematika, természettudományok, közgazdaságtan stb., b.) akik nem bölcsész végzettséggel nyerne felvételt, azok pedig nyelvészeti tárgyakat (például általános és leíró nyelvészet, helyesírás stb.) hallgatnak azonos órarendi elosztásban.

Az első év alapozó és szakmai tantárgyai főleg nyelvészeti tárgyak, a második évben nagyrészt gyakorlatorientált képzés folyik, melynek egy részét külső intézményekben teljesítik a hallgatók. Az oktatást előkészítő munkálatok során kidolgoztuk a gyakorlatorientált oktatás követelmény- és feltételrendszerét, és a képzés lebonyolítására együttműködési megállapodást kötöttünk a Magyar Szabványügyi Testülettel (URL₃) és az MTA Nyelvtudományi Intézetével (URL₄). További megállapodások megkötése van folyamatban elsősorban fordítóirodák, melyek többsége a Lingua Park Klaszter (URL₂) keretében működik.

A mesterszakra 1200 tanóra keretében 120 kredit megszerzése van előírva. A tananyag felépítése a következő: **Elméleti alapozás I.** a.) (nem bölcsész végzettségűek számára): bevezetés a filozófiába; nyelvészeti alapozás (általános és leíró nyelvészet); helyesírás; b)

(bölcsész végzettségűek számára): matematika és statisztika; közgazdaságtan; a természettudományok a társadalom és a nyelvészet összefüggései. **Elméleti alapozás II.** (az összes hallgató számára): ismeretelmélet és logika; leíró nyelvészet; kommunikáció és pragmatika. **Szakmai törzsanyag:** jelentéstan; névtan; szóalkotás, szóalkotás, terminusalkotás; terminológia, lexikográfia; nyelvpolitika, nyelvtervezés, nyelvi jogok; korpusz nyelvészet; terminológia-menedzsment, terminográfia és dokumentáció; szabványosítás, minőségirányítás. **Differenciált szakmai ismeretek** (kötelezően választható és szabadon választható) – ez a gyakorlati képzéshez tartozik, a meghirdetett tárgyak közül lehet választani (többet is). Választhatók: adatbázisok kezelése; fogalom-alapú információkezelés; számítógépes nyelvészet; a fordítás elmélete és gyakorlata; szabványosítás és minőségirányítás. További 6 kreditet lehet teljesíteni az alábbi tárgyak felvételével: a tudományos kutatás és közlés; projektmenedzsment; a terminológia oktatási vonatkozásai; kompetenciafejlesztés; új irányzatok a terminológiában. A szak zárásához szakdolgozat megírása kötelező, a záróvizsga egyik része a szakdolgozat védelem, a másik része az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítását értékelő vizsga.

Az elméleti tárgyak nagy részét a Károli Gáspár Református Egyetem (elsősorban a Magyar Nyelvtudományi Tanszék, URL₁) oktatói, a gyakorlati jellegű tárgyakat részben az egyetem oktatói, részben az MTA Nyelvtudományi Intézet kutatói és a Magyar Szabványosítási Testület munkatársai oktatják.

A képzés kimenete, elhelyezkedési lehetőségek

Hazánkban nem ismert eléggé széles körben a terminológiai rendezettség fontossága a gazdasági és kulturális kapcsolatokban, a

nemzetközi tudományos életben való együttműködésben stb. Kevésbé terjedtek el a terminológia kutatásának és az eredmények alkalmazásának fontosságára vonatkozó ismeretek. Hiányosak a terminológiai ismeretek még olyan körökben is, ahol a terminológia rendezettségéből eredő problémákkal küzdenek. Ez részben természetes jelenség, hiszen az új szakismeret más területeken való alkalmazása csak az ismeretek elterjedése után történhet meg. Erre jó példa az informatika vagy a lézertechnika alkalmazásának néhány évtizeddel ezelőtt kezdődött kibontakozása, amikor a kutatás-fejlesztésben dolgozók e területek tudományos és gyakorlati fontosságára vonatkozó előjelzéseit még kételkedéssel fogadta a széles tudományos-szakmai közvélemény, mára azonban mindegyik széles körben elterjedt és általánosan használatos.

A terminológiai munkák körét gyakran leszűkítik a terminusalkotás témakörére, holott az csak egy kis része a terminológiai munkáknak. A terminusalkotást pedig gyakran kapcsolják össze – a nyelvújítás-korabeli munkákra visszagondolva, azok „magyarító” szemléletéből kiindulva – a nyelvműveléssel. A nyelvművelés azonban elsősorban ismeretterjesztő tevékenység, célja a nyelvről való ismereteket közkinccsé tenni, azokat tudatosítani az anyanyelvi beszélőkben (Fóris, 2010).

A terminológia feladata ettől eltérő: a nyelvhasználat alapját képező és folyamatosan bővülő fogalmi rendszer és a fogalmakat leképező terminológiai rendszer egyértelmű használatának fenntartása, a szakmai kommunikációs folyamat résztvevőinek segítése, támogatása a terminológia eszközeivel, módszereivel. Ez a feladat a fogalmakból való kiindulást követeli meg, és magában foglalja a fogalmi rendezést, a nyelv rendszerébe illő terminusok megkeresését vagy alkotását, rend-

szerezését, és harmonizációjukat. A terminusok számának gyors növekedése miatt napjainkban a terminológia feladatai főként szinkron jellegűek. A terminológia elméleti kérdései, a kutatás és alkalmazás módszerei az esetek többségében interdiszciplináris együttműködést kívánnak meg.

Abból, hogy nálunk a terminológia kevéssé ismert szakterület, következik, hogy csak napjainkban jelennek meg a terminológus munkakör betöltésére vonatkozó igények. Külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy a terminológus szakképzettséggel szerzett kompetenciák széles körben felhasználhatók a termelés, az irányítás, a szolgáltatás és a gazdaság különböző szektoraiban. A fogalmak és terminusok rendezésének szükségessége minden területen és szinten, a tudományoktól az ipari, kereskedelmi, hivatali, közgazdasági stb. gyakorlaton keresztül az oktatás szintjéig megtalálható. A gyakorlat mutatja, hogy minden szakterületen szükség van kiemelten terminológiával kapcsolatos feladatok megoldására, terminológus képzettségű szakemberekre. Magyarországon a terminológus munkakör feladatrendszere, a munkálatok hasznossága általánosan kevéssé ismert, jelenleg többnyire a multinacionális vállalatoknál van terminológus munkakör, valamint a fordítással foglalkozó fordítóirodák egy része ismert fel, hogy a fordítók munkájának hatékonyságát nagymértékben növeli a cég terminológiai háttere. Ebből az következik, hogy a képzés elindításával együtt a terminológus szakma munkaerőpiaci bevezetése és népszerűsítése is fontos feladat (a terminológia-menedzsment hasznosságáról lásd Demeczky, 2009).

Az európai nyelveknek – köztük a magyar – számos területre kiterjedő naprakész terminológiával kell rendelkezniük, ezért

újfajta szakemberekre van szükség. A terminológia tárgyköre kulcsfontosságú tényező az egyes országok társadalmi, gazdasági és politikai fejlődésében. Az EU-ban folyó gazdasági együttműködés megkívánja, hogy a tagországok konszenzus útján kialakított terminológiai forrásokkal rendelkezzenek, és e források harmonizáltak legyenek a többi tagországgal (Fóris – Sermann, 2010; Bölcskei, 2011). A terminológiai munkák végzéséhez, az adatbázisok feltöltéséhez pedig elsősorban olyan szakemberek szükségesek, akik képesek az adatok megfelelő módszerekkel történő lejegyzésére és megkeresésére. Az egyetemi képzésnek biztosítani kell az ismereteket és a megfelelő szakembereket ahhoz, hogy ezekben a kollektív nemzetközi folyamatokban a magyar nyelv más nyelvekkel egyenrangú szerepet tölthessen be.

Az ismeretek terjesztésére, a sokoldalú kapcsolatok kialakítására a KRE Bölcsészettudományi Karán rendszeresen szervezünk szemináriumokat (a Terminológiai Kutatócsoport keretében, lásd URL5), amelyek előadói az oktató és kutató munkatársak mellett különböző cégek vezetői és terminológusai. Ezek a szemináriumok nyitottak más kollégák és hallgatók számára is, hogy minél többen kapjanak információt a terminológia fontosságáról, és a terminológus szakemberek képzéséről. Például élő munkakapcsolatot tartunk fenn az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának magyar terminológusaival, a bizottság Magyarországra kihelyezett képviselője minden évben előadást tart az EU-beli álláslehetőségekről és a pályázás módjáról.

A hallgatók külső helyeken való gyakorlása szintén része a kapcsolatok szélesítésének, mivel nemcsak az e téren szűkös egyetemi lehetőségek kiegészítését, hanem az elmélet és gyakorlat összekapcsolását, az egyetemi

szféra és a munkaerőpiac közötti kapcsolat erősítését is szolgálja.

Az új szak indításának első tapasztalatai

Az első évfolyam 2011 szeptemberében kezdte meg tanulmányait. A tizennégy felvételt nyert hallgató mindegyike bölcsész előképzettségű (a meghirdetett stratégia ellenére), nagyobb részük a saját egyetemünkről. Ennek az oka minden bizonnyal az, hogy a terminológus munkakör még kevéssé ismert.

Az első szemeszterrel kapcsolatos hallgatói visszajelzések nagyrészt pozitívak. (1) Mint várható volt, nehézségeket a matematika, a természettudományok, az ismeretelmélet és logika tárgyak okoznak. A nyelvész előképzettséghez „nem állnak elég közel”, nehéznek találják ezeket a tárgyakat. Az említett tudományágak mozaikszerűen összeállított anyagának beiktatásával elsősorban a terminológus munkakör jó ellátásához szükséges szemléletformálás volt a célunk. Az természetes, hogy a képzés kezdetén a hallgatóknak nehéz felismerni a szemléltetésre szánt szakmai ismeretekből a később hasznos általános összefüggéseket. (2) A hallgatók és az oktatók a terminológusképzés számára szükséges oktatási segédletek hiányában látják az egyik legnagyobb nehézséget. A sok tudományterületet felölelő terminológusképzés tantárgyainak más szemléletűnek és terjedelműnek kell lenni, mint az adott tárgykörök szakképzésében. Ezért a tananyag más tudományterületekről átvett elméleti és gyakorlati anyagát a különböző célú szakképzések ismereteiből gondosan szerkesztett oktatási segédletekkel kell a terminológusképzésbe adaptálni. (3) A szak jellegéből adódó új szemléletű és módszerű oktatás, valamint az elsajátítandó ismeretek és azok hasznosításának újszerűsége az évfolyam hallgatóinak kiemelt aktivitását váltotta ki.

Feladatok az eredményes képzés folyamatosságának biztosításához

A szak bemeneti és kimeneti oldalán egyaránt fontos a terminológus munkakör népszerűsítése. Az MA-szakok merítési lehetőségét nem a középiskolák tanulói adják, hanem elsősorban a felsőfokú képzést végző intézmények alapképzésben tanuló hallgatói, mégis, a középiskolák tájékoztatása fontos, főleg a majdani egyetemi tanulmányok során a lehetséges szakmai elágazás bemutatása miatt. Az egyetemek alapképzésben végző hallgatóihoz való eljutást a felvételi tájékoztató rendszeren keresztül tervezzük megerősíteni. A kimeneti oldalról való tájékoztatásban jelentős segítséget várunk a külső gyakorlóhelyek, és a diplomatéma kidolgozását vállaló intézmények kapcsolatrendszerétől.

A képzés tervezése során is megjelölt és a rövid ideje folyó oktatás tapasztalataiból is következő kiemelt feladat az írott oktatási segédletek megjelentetése. Jelenleg magyar nyelven kifejezetten terminológiaoktatás céljára készült tananyagok még a nyelvészeti tárgyakból is hiányoznak, ezek megírása az oktatói gárda mielőbbi feladata. Ezeknek a könyveknek, jegyzeteknek a jelentősége túl lép az egyetem keretein, hiszen a terminológia tudományos alapjait és alkalmazásának módszereit foglalják össze. Ezek az ismeretek szükségesek számtalan olyan munkahelyen, intézményben, ahol terminológiai problémák merülnek fel. Az oktatási segédletek kiadásával a képzés a terminológiai ismeretek széles körű terjesztését is szolgálja.

A szak többoldalú bemeneti lehetősége miatt alaposan kell átgondolni, hogy hogyan lehet a nem csak magyar problémát jelentő humán és reál műveltség közötti űrt a terminológusképzésben áthidalni.

Kulcsszavak: terminológia, mesterképzés, oktatás, tudományos folyóirat, terminológia mesterszak, munkaerőpiac

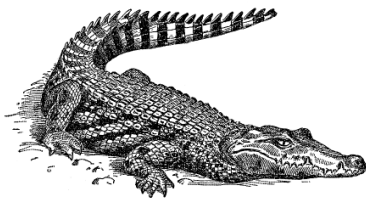
IRODALOM

- Abonyi János (szerk.) (2006): *Adatbányászat a hatékonyság eszköze*. ComputerBooks, Budapest
- Bañcerowski Janusz (2008): *A világ nyelvi képe. A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 86.)* Tinta, Budapest
- Bessé, B. de – Nkwenti-Azeh, B. – Sager, J. C. (1997): Glossary of Terms Used in Terminology. *Terminology* 4, 1, 117–156.
- Bölcskei Andrea (2011): A szabványügy és a magyar nyelv. *Magyar Nyelvőr*. 135, 3, 274–285.
- Demeczky Jenő (2008): Terminológia a szoftveriparban. *Magyar Terminológia*. 1, 2, 189–204.
- Demeczky Jenő (2009): A terminológia-menedzsment gazdasági haszna a minőségirányítás pénzügyi mutatói alapján. *Magyar Terminológia*. 2, 2, 155–173.
- Fóris Ágota – Sermann Eszter (2010): A terminológiai szabványosítás és a terminológiai harmonizáció. *Magyar Terminológia*. 3, 1, 41–54.
- Fóris Ágota (2005): *Hat terminológia lecke*. Lexikográfia, Pécs
- Fóris Ágota (2009): Magyar Terminológia. Egy nemzetközi tudományos folyóirat indulása. *Magyar Tudomány*. 2, 221–226.
- Fóris Ágota (2010): A szaknyelvkutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. *Magyar Nyelv*. 106, 4, 424–438.
- Fóris Ágota (2011): A terminológia mesterszak indításának előzményei. In: Kárpáti Eszter – Nádor O. –

- Szücs T. (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 12* (2011.), PTE BTK–Dialóg Campus, Pécs, 110–120.
- Hempel, Carl G. (2005): A taxonómia alapjai. In: Bertalan László (szerk.): *A társadalomtudományi fogalmak logikája*. Helikon, Budapest, 19–48.
- Információs Társadalom*. 2008, 4
- Kiss Jenő (2005): A magyar nyelv és az Európai Unió. *Magyar Nyelvőr*. 129, 1, 12–19.
- Klaudy Kinga – Fóris Ágota (2005): A nyelvészet és a magyar felsőoktatás modernizációja. *Magyar Tudomány* 166, 4, 449–457.
- Lévy, Pierre (2007): Nouvelle responsabilité des intellectuels. *Le Monde Diplomatique*. • <http://monde-diplomatique.fr/2007/08/LEVY/15006>
- Prószély Gábor – Mihály Márton (2008): Magyar WordNet: az első magyar lexikális szemantikai adatbázis. *Magyar Terminológia* 1, 1, 43–56.
- Tóth Máté (2010): A szintaktikai és a szemantikai paradigma. Egy globális hálózati metaadat-infrastruktúra felé. *Magyar Terminológia* 3, 2, 183–214.

INTERNETES FORRÁSOK

- URL₁ KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék: www.kre.hu/nyelveszet
- URL₂ Lingua Park Klaszter: www.lingupark.hu
- URL₃ Magyar Szabványügyi Testület: www.mszt.hu
- URL₄ MTA Nyelvtudományi Intézet: www.nytud.hu
- URL₅ Terminológiai Kutatócsoport (TERMIK): <http://alknyelvpport.nytud.hu/muhelyek/termik>

ÁTALAKÍTÓ (TRANSZFORMATÍV) KUTATÁSOK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN*

Braun Tibor

az MTA doktora, c. egyetemi tanár,
ELTE Kémiai Intézet
braun@mail.iif.hu

Bevezetés

Előző dolgozatunkban (Braun, 2011) részletesen foglalkoztunk azokkal a nemzetközi általános gazdasági válság által előidézett pesszimizista elemzésekkel, amelyek az Egyesült Államokban és Angliában születtek a tudományos kutatás költségeiről, értékéről és hasznáról. Folytatásként (Braun, 2012) elemeztük az Egyesült Államokban, Obama elnök által kezdeményezett STAR-METRICS programot. Jelen dolgozat a fentebb említettek további folytatásának tekinthető egy ugyancsak a fentiekhez kapcsolódó újabb fejleményről.

Az Egyesült Államok Kongresszusa által 1950-ben megalakított *National Science Board* (Nemzeti Tudományos Testület) 2004 decemberében létrehozta a *Task Force on Transformative Research*-et (Transzformatív Kutatás Munkacsoport) annak érdekében, hogy a *National Science Foundation*-t (NSF, Nemzeti Tudományos Alapítvány) támogassa, a potenciálisan innovatív átalakító (transzformatív) kutatások nyomatékos azonosítására, fellendítésére és támogatására.

* Az angol *transformative* szónak magyar nyelvű szótári megfelelője az *átalakító*. Ennek ellenére véljük, hogy a *transzformatív* szó jobban jellemzi a kívánt fogalmat.

A munkacsoport 2005-ben több *workshop*-ot rendezett annak érdekében, hogy javaslatokat kapjon a fenti feladatok megfogalmazásához. Ezekben az *NSB* tagjai, az *NSF* képviselői, válogatott belföldi és külföldi szakértők és tanácsadók vettek részt.

A 2005 decemberében az új-mexikói Santa Fében rendezett programindító tanácskozássra jelen sorok írója is meghívást kapott. Az ott meghozott részletes elemzések, javaslatok és kiegészítések konzultatív és iteratív feldolgozásából 2007. május 7-én publikálásra került az *Enhancing Support on Transformative Research at the National Science Foundation* (Anon, 2007) (*Átalakító Kutatások Kiemelt Támogatása a Nemzeti Tudományos Alapnál*) c. kutatási jelentés. A továbbiakban a létrehozásánál felmerült és a benne foglalt kérdéseket, elgondolásokat és javaslatokat kísérreljük meg röviden összefoglalni. A jelentést az *NSB* elfogadta, javaslatai jelenleg is az *NSF* pályázati programjainak keretében valósulnak meg.

Transzformatív kutatás

Az innovatív és transzformatív kutatás megkülönböztetése legjobb esetben is bonyolult, és csak utólagos élelátással oldható meg. Természetesen a tudományos fejlődés innovatív és transzformatív formája egymás mellett lé-